

ALMAN ASKERİ CEZA KANUNNAMESİNİN OSMANLI ASKERİ CEZA KANUNNAMESİNE TATBİKİ

Nuran KOYUNCU*
Salih KIŞ*

Özet

II. Abdülhamid döneminde Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin eksikliklerinin giderilmesi amacıyla Alman Askerî Ceza Kanunnamesi'nin tercüme edilmesi yoluna gidilmiştir. Osmanlı Askerî Ceza Kanunu 1880 tarihli bu eklemeler öncesinde oldukça kısadır ve bu kanunda birçok konu düzenlenme dışında bırakılmıştır. Alman Askerî Ceza Kanunnamesi'nin tamamı tercüme edilerek bunlardan sadece gerekli görülen 56 bendi kanunnamenin ilgili yerlerine eklenmiştir. Böylece Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nde görülen eksiklikler büyük ölçüde tamamlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, 1880 tarihli bir belgeye dayalı olarak Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'ne Alman Askerî Ceza Kanunnamesi'nden tercüme edilerek ilave edilen hukuki düzenlemeleri incelemektir.

Anahtar Kelimeler

Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi, Alman Askerî Ceza Kanunnamesi, Osmanlı Devleti, Almanya, Ordu

EXECUTING OF GERMAN MILITARY CRIMINAL CODE ON THE OTTOMAN MILITARY CRIMINAL CODE

Abstract

In the period of Abdülhamid II, translation of the German Military Criminal Code becomes true to complete the Ottoman Military Criminal Code's gaps. Before these 1880 additions the Ottoman Military Criminal Code is very short and in this example, some formulation subjects were precluded in the Code. The entire German Military Criminal Code was translated and only the most required 56 paragraphs were added to relevant places in the Code. Thus, the lacks of the Ottoman Military Criminal Code was completed mainly. The aim with this work is to study the Ottoman Military Criminal Code's juridical formulations, which were added after the translation of the German Military Criminal Code. A document dated to 1880, is our main source in this study.

Key Words

Ottoman Military Criminal Code, German Military Criminal Code, Ottoman State, Germany, Army

* Yrd. Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Hukuk Bilimleri Öğretim Üyesi. nuranaykoyuncu@hotmail.com

* Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Elemanı. salihkis@yahoo.com

GİRİŞ

Osmanlı'da modernleşme hareketleri XIX. yüzyılın ilk yarısında devletin en önemli unsuru olan orduda başlamıştır. Yenileşme hareketi, ordunun gelişim açısından Avrupa devletlerinin gerisinde kalması ve girdiği savaşlarda mağlubiyetler alması neticesinde zaruri görülmüştür. Osmanlı ordusunun modern bir yapıya kavuşturulması amacıyla Avrupa'nın modern ordularından kurmay subaylar davet edilmiştir¹. II. Mahmud ve sonrası padişahlar zamanında gelen bu heyetlerin çalışma alanı ordunun çağın gereklerine göre donatılması ve eğitilmesi konusunda yoğunlaşmıştır. Böylelikle XIX. yüzyılın ilk yarısından itibaren Avrupa'nın önde gelen ordularında görev yapan kurmay subaylar², Osmanlı ordusunun modernizasyonu için değişik birimlerde görev yapmaya başlamışlardır³.

Tanzimat ve sonrasında yaşanan gelişmeler Osmanlı Devleti'nde önemli değişiklik ve yeniliklerin habercisi olmuştur. Osmanlı hukuk sisteminin temeli, İslamî hükümlere dayanan şer'î hukuk ve onun yanında padişahın iradesiyle şekillenen örfî hukukun yan yana ve çoğunlukla bir uyum içerisinde yaşatıldığı bir sisteme dayanmıştır. Ne var ki gelinen süreçte batılı anlamda yeniliklerin, hukuk sistemine ve dolayısıyla hukuki düzenlenmelere de yansıdığı görülmüştür. Bu anlayışa uygun olarak II. Abdülhamid döneminde Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin eksikliklerinin giderilmesi amacıyla Alman Askerî Ceza Kanunnamesi'nin tercüme edilmesi yoluna gidilmiştir. Dolayısıyla Tanzimatla birlikte, Osmanlı ordusundaki modernizasyonu takiben askerî hukuk alanında da önemli adımlar atılmıştır.

Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nde belirtilmeyen cürümlerin cezası, Kanunnamenin 5. maddesi gereği Mülkî Ceza Kanunnamesi'ne göre belirlenmesi sebebiyle her iki kanunnamenin birada basılması zorunlu görülmüştür. Ancak Askerî Ceza Kanunnamesi'ndeki eksikliklerin son derece fazla olması, Mülkî Kanunnameye sık sık müracaata mecbur bırakmıştır. Bu sebeplerle Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin eksikliklerinin Alman Askerî Ceza Ka-

¹ Osmanlıya gelen ilk kurmay subaylardan birisi de Prusyalı Yüzbaşı Moltke'dir. Osmanlı Sultanı II. Mahmud'un, Prusya İmparatoru III. Friedrich Wilhelm'den ordunun modernizasyonu için bir askerî heyet veya kurmay subaylar talep etmesiyle süreç başlamıştır. 23 Kasım 1835'te İstanbul'a gelen bu kurmay subayla birlikte, Osmanlı'da Avrupa tarzı modern ordunun nüvesi şekillenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Helmuth von Moltke, *Moltke'nin Türkiye Mektupları*, Çev. Hayrullah Örs, Remzi Kitabevi, İstanbul 1969, s.28-30; Jehuda L. Wallach, *Bir Askerî Yardımın Anatomisi*, Çev. Fahri Çeliker, Genelkurmay Yayınları, Ankara 1985, s.9-20.

² Colmar Freiherr Von Der Goltz, *Goltz Paşa'nın Hâtıratı ve Hal Tercümesi*, Çev. Pertev Demirhan, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, İstanbul 1953, s.15.

³ Alman Askerî Ceza Kanunnamesinin 1881 yılında tercüme edilerek bazı maddelerinin Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesine tatbiki ve akabinde devam eden süreç ile birlikte Osmanlı, askerî hukuk alanında Almanya'yı kendisine model almıştır. Osmanlı Devleti, bununla yetinmeyip dönemin en modern ordularından birisine sahip olan Almanya'dan kendi ordusunun modernizasyonu için askerî heyet talep etmiştir. 21 Haziran 1882'de İstanbul'da Harbiye Nezareti'nde göreve başlayan bu ilk askerî heyet, daha sonra askerî birimlerin yanında askerî okulların modernizasyon görevini de üstlenmiştir. Bu da hukuk alanındaki eksiklikleri gündeme getirmiş, gelen askerî kurumların eğitim, kültür ve hukuk alanlarındaki örnekleri Osmanlı tarafından dikkate alınarak bu yönde çalışmalar başlatılmıştır. Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C.VIII, TTK Yayınları, Ankara 1995, s.366; Tayyar Etikcan, *Edebiyatçı ve Eğitilimci Yönleriyle Colmar Freiherr Von Der Goltz Paşa*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili ve Edebiyatı Eğitimi Yüksek Lisans Programı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1992, s.15.

nunnamesi'nden alıntı yapılarak tamamlanması hususu gündeme gelmiştir. Mümkün olan en kısa sürede askerî dairede yabancı lisanlara muktedir olan şahıslarla birlikte ehil kişilerden oluşan bir komisyon oluşturulması talebi bir mazbata ile padişaha sunulmuştur⁴. Padişah tarafından olur verilerek uygunluğu kabul edilen mazbatanın 23 Rebiyülevvel 1297 tarihli iradesi Harbiye Nezareti'ne bildirilmiştir⁵. Askerî Ceza Kanunnamesi'ni tadil ve ıslahı için Erkan-ı Harbiye Reisi Ethem Paşa başkanlığında Levazımat Dairesi Birinci Şube Müdürü Ahmet Vehib Paşa ve ferikamdan Feyzi Paşa ile İstihkâm Dairesi Reisi Abid Paşa ve Topçu Dairesi İkinci Şube Müdürü Kaymakam Bekir ve Erkan-ı Harbiye binbaşlarından Osman ve Hilmi Beyefendiler ve diğer gerekli kişilerin de katılımıyla komisyon oluşturularak padişaha arz edilmiştir⁶. Komisyonun yapmış olduğu kanun tercümesi ve Kanunnameye yapılan eklemeler Bâb-ı Âlî'de⁷ uygun görülüp Şuray-ı Devlet'çe de kabul gördükten sonra ceza maddelerine eklenen ilavelere ilişkin layiha arz tezkiresi ile birlikte padişahın onayına sunulmuştur⁸.

Bu çalışmada yalnızca tercüme edilerek Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'ne eklenen Alman Askerî Ceza Kanunnamesi'ne ilişkin hükümlere yer verilmiştir⁹. Dolayısıyla Mülkî Ceza Kanunnamesi ve Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin hükümleri incelenmemiştir¹⁰.

I-KANUNNAMENİN YÜRÜRLÜK ALANI

Kanunname yalnızca askeriye mensubu kişilere uygulanacaktır¹¹. Yabancı bir ülkede görevli veya izinli olarak bulunan askeriye mensubu, cezalandırılması gerekli bir fiil işlerse, ülke içinde bir suç işlemiş gibi cezalandırılacaktır¹². Dolayısıyla Kanunname şahsılık prensibini esas almıştır.

Seferberlik halinde uygulanacağı belirtilen cezalar öncelikle kara ve deniz kuvvetlerinin tamamen veya bunlardan bir kısmının savaş halinde olduğu zamanlarda geçerlidir. Diğer taraftan ülkenin bir kısmının askerin yönetimi altına alındığı zamanlarda, ihtilal vesair bir sebeple bir yerde bulunan askeri kuvvetin padişahın kumandanı olduğu resmî izni üzerine askerin savaş halinde bulunacağını ilan ettikten sonraki zamanlarda, aniden ortaya çıkan olaylar

⁴ BOA, *BEO. ŞD*, Nr. 2450/8, 22 Cemaziyülevvel 1297 (1 Haziran 1880).

⁵ BOA, *Y.PRK. ASK*, Nr. 9/3, 3 Zilkâde 1298 (27 Eylül 1881).

⁶ BOA, *Y. PRK. ASK*, Nr. 3/76, 26 Rebiyülevvel 1297 (8 Mart 1880).

⁷ BOA, *İ.DUİT*, Nr. 78/46, 21 Zilhicce 1297 (24 Kasım 1880).

⁸ BOA, *Y. PRK. ASK*, Nr. 9/3, 3 Zilkâde 1298 (27 Eylül 1881).

⁹ BOA, *BEO. ŞD*, Nr. 2456/3, 1 Şevval 1299 (16 Ağustos 1882).

¹⁰ Alman Askerî Ceza Kanunnamesi'nin tercüme edilerek Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'ne eklenen hükümleri 23 Rebiyülevvel 1298 tarihli ve 9/3 numaralı belgede bendler halindedir. Bundan sonraki dipnotlarda sadece bend numaraları ve bu bendlerin Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin hangi maddesine eklendiği belirtilecektir.

¹¹ Bend 1, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 2.maddesi olarak konulacaktır.)

¹² Bend 2, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 5. maddesi olarak konulacaktır.)

da, kumandan tarafından aciliyet hakkında durumun gerektirdiği seferberliğe mahsus cezaların uygulanacağını duyurduğu zamanlarda da geçerlidir¹³.

Askeriye mensuplarının seferberliğin ilanının başından hazır hale gelinceye kadar cinayet veya kabahatleri olursa haklarında yine yukarıda belirtilen 6. maddenin birinci fıkrasına göre hüküm verilecektir¹⁴.

Kanunnameye düşman veya eşkiya karşısında tabiri bir savaş veya çatışma ihtimalinde ordugâhın etrafında karakol oluşturulmasından sonraki zamanı ifade eder¹⁵.

II-SUÇUN GENEL HÜKÜMLERİ

Kanunnameye göre mükerreren cinayeti veya askerî kabahati görülen askeriye mensubu, daha önce işledikleri cinayet ve askerî kabahatten dolayı harp divanlarının birinde mahkûm olup, hak ettiği cezayı gördükten sonra aynı cinayet ve askerî kabahati işleyenlerdir. Askeriye mensubunun daha önce işlediği cinayet veya askerî kabahatten dolayı aldıkları cezalar irade-i seniye ile tamamen veya kısmen af edildiği halde pişman olmayarak yine aynı cinayet ve kabahati işlerse yine sabıkası gereği mükerrer cezasını alırlar¹⁶.

Riyazat yani nefsin terbiyesi için gıdanın azaltılması subaylar için üç gün süreyle askerler için ise sadece isnat geceleri pilav verilmesi şeklinde uygulanır¹⁷. Mahkûmun vücut sağlığının riyazat için yerinde olmadığı doktor raporuyla anlaşılırsa riyazat süresi yarı oranında azaltılarak o kadar müddeti adi hapis cezası olarak karşılık görür¹⁸.

Cezaî sorumluluğu etkileyen bir neden olarak Kanunnameye "Failin konusu suç teşkil eden bir emir vermesi durumunda yalnızca kendisi sorumlu olsa da emri icra eden memur eğer emri aşan bir icraatta bulunmuşsa bu fazlalıktan dolayı kendisi sorumludur" hükmüne yer verilmektedir¹⁹.

Her ne şekilde olursa olsun nefsi tehlikeyi kaldırmaktan korku ve heder ederek vazife ve askerî vecibelerini ifa etmeyenler kasten yerine getirmeyenler gibi sorumludur²⁰.

Bir cinayet veya askerî bir suçtan dolayı faillerinin cezaları belirlenirken bu cinayet veya suçtan zarar görenler veya şikâyet hakları bulunanlar tarafından şikâyet söz konusu olsa ve bu şikâyetçiler şikâyetlerinden vazgeçseler bile yine de failler ceza görürler. Dolayısıyla kanunnameye göre şikâyetten vazgeçme cezayı düşürmemektedir²¹.

¹³ Bend 3, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 6. maddesi olarak konulacaktır.)

¹⁴ Bend 4, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 7. maddesi olarak konulacaktır.)

¹⁵ Bend 5, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 8. maddesi olarak konulacaktır.)

¹⁶ Bend 6, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 9. maddesi olarak konulacaktır.)

¹⁷ Bend 7, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 36. bendinden sonra yeni bir bend olarak konulacaktır.)

¹⁸ Bend 8, (Yukarıdaki bendi takiben eklenecektir.)

¹⁹ Bend 9, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 10. maddesi olarak konulacaktır.)

²⁰ Bend 10, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 13. maddesinden sonra ayrıca bir madde olarak konulacaktır.)

²¹ Bend 11, (Yukarıdaki bendin yerine konulacaktır.)

Mezunuyla birlikte olup cezalandırılması gereken bir fiil ve harekete kalkışan veya mezununun fiiline iştirak eden subay hak ettiği cezanın en üst haddiyle cezalandırılır²². Diğer taraftan askeriye mensupları bir yere toplanıp gizli olarak veya halkın karşısında alenen ceza gerektiren bir fiile kalkışırlarsa hak ettikleri cezaların üst haddiyle cezalandırılırlar²³.

Umumiyetle askeriye mensuplarından bir veya bir kaç sefer esnasında askerî vazife ve hizmetlerini ifada üşenme ve dikkatsiz davranmasından veya bilinçsiz halde bulunmasından dolayı düşmanın hasmâne hareketine sebep verilmesi veyahut harp halinde bulunulan Devlet-i Âlî'ye ve müttefik ordularının tehlikeye sokulması veyahut adı geçen ordulara kabahate sebebiyet verilmesi gibi keyfiyet ve kötülüğe sebep vermesi söz konusu olup da bu henüz gerçekleşmemişse emir subayları hakkında 6 aydan üç seneye kadar hapis ve küçük subay ve askerler hakkında 45 değnek darbiyla beraber 45 günden 6 aya kadar prangabend cezaları verilir.

Eğer bu örneklerden birinde yargılamadan geçerli bir mazereti ileri sürerek berat edip aklanırsa dahi, memuriyet hizmeti diğerine verilmek üzere mazaretini zamanında üstüne ihbar etmemiş iseler yine cezanın yarısıyla cezalandırılırlar²⁴.

III-KANUNNAMEDEKİ SUÇ TÜRLERİ

A- Fırar Suçu

Gerek sefer vakti gerekse sefer dışında mensup olduğu askerî kıtayı terk edip diğer askerî kıtaya katılanlar firarî kabul edilirler. Askerde bulunanlar sefer esnasında aşağıdaki suçlara kalkışırlarsa firarî cezasıyla cezalandırılırlar.

Öncelikle kaybettiği askerî kıtaya veya civarında bulunan diğer askerî kıtaya katılmayanlar.

İkinci olarak da harp esirliğinden her nasıl olursa olsun kurtulup da vakit kaybetmeden yakınındaki bir askerî kıtaya katılmayanlar firarî kabul edilecektir²⁵.

Arkadaşlarından firar edecek olanların bu hareketlerini haberdar olup da firarın önlenebileceği bir zamanda üstüne haber vermediği anlaşılanlar hakkında firar gerçekleşirse 45 güne ve sefer esnasında ise 3 ay hapis cezası hükümlenir²⁶.

Harp meydanından kaçanlar arkadaşlarını sözle veya işaretle harp meydanından kaçmaya tahrik edenler her halükarda idam edilirler. Harp etmek için askerî kuvvetlerin ilerlediği sırada veya geri çekildiği zamanda mensup olduğu askerî kıtadan gizlice geri kalanlar veya kıtadan ayrılanlar veya kendisini

²² Bend 12, (Yukarıdaki bendin yerine ayrıca bir bend olarak konulacaktır.)

²³ Bend 13, (Yukarıdaki bendin yerine konulacaktır.)

²⁴ Bend 14, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 88. maddesinden sonra konulacaktır.)

²⁵ Bend 15, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 124. maddesinin üst tarafına konulacaktır.)

²⁶ Bend 16, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 151. maddesinden sonra konulacaktır.)

gizleyenler silahını ve mühimmatını atanlar veya terk edenler ve saklayanlar veya hayvanını ve silahını kullanmaktan kaçınanlar veya kendini tehlikeye düşürmemek veya kendini harpten geri bırakmak düşüncesiyle sahte olarak yaralandığını veya hastalandığını beyan edenler subay ise askeriyeden uzaklaştırma ile beraber 2 seneye kadar kalabend, küçük subaylar ve askerler hakkında ise 40 değnek ile beraber kaydın yenilenmesi cezalarına hükmedilir²⁷.

İfade edilen suçlara teşebbüs edip de yargılaması yapılmadan önce başka teşebbüsleri görülen emir subayları, uzaklaştırma cezasına karşılık bir sene hapis cezasını hak eder. Küçük subaylar ve askerler hakkında kaydın yenilenmesinden vazgeçilir²⁸.

B-Emre İtaatsizlik

Askerî hizmet esnasında üstü tarafından verilen emre veya işittiği tazire karşılık söz söyleyenler veya yerine getirmeyenler emir subayı ise 45 günden 6 aya kadar hapis ve küçük subay ve askerden ise 45 günden üç aya kadar prangabend eğer bu durum askerlik hizmeti dışında olursa emir subayı ise hakkında 24 saatten 45 güne kadar hapis ve küçük subay ve askerler hakkında 24 saatten bir aya kadar prangabendlik cezası hükmedilir²⁹.

Bahsedilen fiil seferberlik halindeyken işlenirse emir subayları hakkında askeriyeden uzaklaştırma ve küçük subay ve askerler hakkında 30 değnek cezasıyla birlikte 3 ay prangabendlik cezası hükmedilir. Rüşt karşısında verilen emre karşılık, dille veya el kol işaretleriyle veya herhangi bir hareketle itaatsizlik gösterir veya ima ederse idam cezası hükmedilir. Eğer indirici sebepler varsa idam cezası 10 sene veya müebbet hapis cezalarına çevrilir³⁰.

Cebir veya tehdit ile üstünün emir vermesini engelleyenler veya askerî hizmete ilişkin bir işin icrasını veya icra edilmemesini sağlayanlar emir subayı ise askeriyeden uzaklaştırılır. Küçük subay veya askerler ise 45 günden 6 aya kadar prangabendlik cezası verilir. Eğer bu durum seferberlik halindeyken gerçekleşirse emir subayı hakkında uzaklaştırma ve üç aydan bir seneye kadar hapis, küçük subay ve askerler hakkında 40 değnek ile beraber 6 aydan bir seneye kadar prangabend cezası verilir. Düşman karşısında ise gerek emir subayı gerekse küçük subay ve askerler hakkında kesin olarak idam cezası verilir³¹.

Askerî hizmet dışında herhangi bir organıyla üstüne dokunanlar, çarpanlar veya dokunup çarpma düşüncesiyle üzerine yürüyenler emir subayı ise 6 ay-

²⁷ Bend 17, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 136. maddesinin alt tarafına konulacaktır.)

²⁸ Bend 18.

²⁹ Bend 19, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 107. bendinden sonra konulacaktır.)

³⁰ Bend 20, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 107. bendinden sonra konulacaktır.)

³¹ Bend 21, (Yukarıdaki benden sonra konulacaktır.)

dan bir seneye kadar hapis ve küçük subay ve asker iseler iki aydan dört aya kadar prangabend ile cezalandırılırlar³².

Genel olarak itaatsizlik fiillerinin oluşmasına üstünün nizama aykırı hareket ve muamelesi veya görev ve iktidarını aşması sebebiyet verirse adı geçen bu fiillerden dolayı emir subayının tabi olduğu cezalardan yalnız hapis cezasıyla ve eğer ceza seviyeleri yalnız hapis cezasından ise bunun en alt seviyesi, küçük subay ve askerler ise prangabendlik cezalarının en altı ile cezalandırılır³³.

Subay ve askeriye mensuplarından birini üstü aleyhine itaatsizliğe veya makamını teşvik veya tahrik edenlerin bu teşvikten kaynaklı bir suç fiili oluşsun oluşmasın bunlar aynı müşterek fail gibi sayılır ve aynı cezayı görürler³⁴.

Askeriyeden bir kaçını birlikte üstüne itaatsizliğe veya karşı koymaya teşvik veya tahrik edenlerin bir sonuç çıkmaya bile bu maddi ve manevi teşebbüsünün karşılığı olan cezanın üst haddi ile cezalandırılırlar³⁵.

C- Gizli Örgüt Kurma Suçu

Herhangi bir gizli örgütün oluştuğuna gerçekten haberi olup da önlenemeyeceği bir zamanda üstüne haber vermeyenler müşterek fail olarak cezalandırılırlar³⁶. Herhangi bir gizli örgüte üye olup da önlenemeyeceği bir zamanda herhangi bir taraftan henüz haber verilmeden önce üstüne haber verenler ise cezadan muaf tutulurlar³⁷.

Memurluğu ve resmî bir yetkisi olmadığı halde görevi dışında hususî veya askerî düzenle ilgili görüşmeler yapmak için askeriye mensuplarından oluşan örgüt oluşturanlar veya özel ve askerî düzenle ilgili şikâyet edecek üye toplayanlar eğer emir subayı ise hakkında 45 günden bir seneye kadar hapis ve küçük subay ve askerlerden olursa hakkında 45 günden 6 aya kadar prangabend cezası verilir. Gizli örgüte katılanlar ve bunun için imza verenler emir subayı ise 45 günden 6 aya kadar hapis küçük subay ve asker olanlar hakkında 45 gün prangabend cezası verilir³⁸.

Askeriye mensuplarını askerlik hizmetinden nefret ve soğutma faaliyetine girenler nefret ettirme faaliyeti sözle yapılmışsa emir subayı hakkında 45 günden 3 aya kadar hapis ve küçük subay ve askerler ise bir aydan iki aya kadar prangabend eğer bu fiil yazı ve resim yayını veya belge yoluyla yapılmışsa emir subayı ise 3 aydan 6 aya kadar hapis küçük subay ve askerler hakkında iki aydan 4 aya kadar prangabend ve sefer esnasında emir subayı hakkında

³² Bend 22, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 106. maddesinden sonra konulacaktır.)

³³ Bend 23, (Önceki bendin altına ayrıca bir bend olarak konulacaktır.)

³⁴ Bend 24, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 71. maddesinin yerine konulacaktır.)

³⁵ Bend 25, (Yukarıdaki bendin altına bend olarak konulacaktır.)

³⁶ Bend 26, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 71.bendinden sonra konulacaktır.)

³⁷ Bend 27, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 73.bendi olarak konulacaktır.)

³⁸ Bend 28, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 95. maddesinden sonra konulacaktır.)

kaydın silinmesi ve küçük subay ve askerler hakkında dört aydan 6 aya kadar prangabend ile kaydın yenilenmesi cezaları verilir³⁹.

Esasen bir asi örgüte katılıp da faaliyet göstermekten vazgeçenler reis veya önyak olanlardan olmadığı belirlenirse emir subayıysa askeriye uzaklaştırma ile beraber üç aydan bir seneye kadar hapis ve küçük subay ve askerler ise 40 değnekten 80 değneğe kadar darp cezası veya 45 günden bir seneye kadar prangabend ve iki durumda da yeniden asker olarak kaydedilir⁴⁰.

Asi bir örgüte katılanların hepsi adı geçen fiilin icrasından pişman olurlarsa yalnız reis ve önyak olanı emir subayı ise askeriye uzaklaştırma ve küçük subay ve askerler ise 20 değnekten 40 değneğe kadar darp veya bir aydan altı aya kadar prangabend cezası verilir⁴¹.

Asi cemiyete katılanlardan aşağıda bahsedilecek fiillere teşebbüs edenler hakkında aynı asi reis gibi ceza verilir.

Öncelikle, şahsen itaate davet edilip de söz veya bir hareketle emre ve daveti kabul etmeyenler.

İkincisi: Askerî işareti kötüye kullananlar veya herhangi bir işaretle isyanı alevlendirenler.

Üçüncü olarak: İsyân edenler arasında en büyük rütbede bulunanlar⁴².

Bu kanunnamedeki nöbetçi tabirinden anlaşılan hangi sınıftan olursa olsun hazır ve seferde jandarmalar ile karakolun tamamını ve mevki ve imkânı ve askerî eşyanın muhafazası için ikame edilenler nöbetçi demektir⁴³. Yardımcı kuvvetler ve yedek kuvvetlerden olanlar ve süresiz emekli olanlar ve bir müddet izinde olanlar hizmette bulunmadıkları zaman bile 28 bende ifade edilen fiillere teşebbüs ederlerse haklarında adı geçen bendeki cezalar verilir⁴⁴.

D-Görevi Kötüye Kullanma Suçu

Nüfuz ve iktidarını suiistimal ederek yetkili kişiden askerî hizmetin hizmete ilişkin bir kuralının ifasını talep veya emredenler veya kendi şahsi çıkarları için nüfuz ve iktidarını suiistimal edenler veya üstünün bilgisi olmaksızın yetkili olan subaydan ödünç para alarak nüfuz ve iktidarını kötüye kullananlar veya kendi mevkisini kullanarak yetkilinin yapması zorunlu bir şeyde icrasında yetkiliyi ihbar etmeyenler veya askerî hizmet yetkisiymiş gibi bir işe sevk edenler hakkında emir subayı ise 45 günden 6 aya kadar hapis ve küçük subay ve askerler ise 45 günden üç aya kadar prangabend ve emir subaylarından hangi rütbede olursa olsun küçük subay ve askerlerden istemeyerek akçe alanlar hakkında 3 aydan 6 aya kadar hapis ve küçük subay ve onbaşılar yetkililer-

³⁹ Bend 29, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 74.bendi olarak konulacaktır.)

⁴⁰ Bend 30, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 96. bendinin dördüncü fıkrası olarak konulacaktır.)

⁴¹ Bend 31, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 96. maddesinin 7. fıkrası olarak konulacaktır.)

⁴² Bend 32, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 96. bendinin 8. fıkrası olarak konulacaktır.)

⁴³ Bend 33, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 100. bendine ek olacaktır.)

⁴⁴ Bend 34, (Bu bend 28. bendin ekine konulacaktır.)

den istemeden akçe alırlarsa haklarında 45 günden üç aya kadar prangabend cezaları verilir⁴⁵.

Savaş halindeyken, yaralanmaya sebebiyet vermiş ve yara yaralananın askerî hizmetini ifasına engel olacak dereceye varmış veya bir uzvunun kaybına sebep olmuşsa fail emir subayı ise askerî hizmetten uzaklaştırma, küçük subay ise 6 aydan bir seneye kadar prangabend ve kaydın yenilenmesi cezası verilir⁴⁶.

Nüfuz ve iktidarını suiistimal ederek yetkisini suç teşkil eden bir fiile sevk ve tayine yalnız teşebbüs edenler eğer fiil kabahatten ise subay hakkında 24 saatten 45 güne kadar hapis ve küçük subay hakkında bir haftadan bir aya kadar prangabend ve eğer fiil cenah ve adam öldürme nev'inden ise emir subayı hakkında 45 günden 6 aya kadar hapis ve küçük subay hakkında 45 günden üç aya kadar prangabend cezası verilir⁴⁷.

Astından bir veya bir kaç askeriye mensubunu sonuçta bir tehlike oluşacağını veya tehdit ederek şikâyete engel olmak veya şikâyetten vazgeçirenler ve kanunen ve askerî derecelere uygun olarak kendisine kadar gelmiş olan şikâyet veya şikâyetnameyi sunmayarak gizleyenler veya şikâyet olayından dolayı yapmaya mecbur olduğu inceleme ve araştırmayı yapmayanlar ve icrayla beraber vazifesini yapmayanlar emir subayı ise 45 günden 6 aya kadar hapis, küçük subay olursa 45 günden 6 aya kadar prangabend cezalarıyla cezalandırılırlar⁴⁸.

Kasten üstü hakkında adi bir husustan veya esassız bir şeyden dolayı şikâyet edenler emir subayı hakkında 45 günden 6 aya kadar hapis ve küçük subay ve askerler hakkında 45 günden 3 aya kadar prangabend cezaları verilir. Şikâyet konusu eğer şikâyet ve iddia edilenlerin haysiyetlerine dokunacak şekilde olursa ve kusurları olursa şikâyetçilerin iddia ve şikâyet ettikleri cürümün faili gibi kabul edilip onunla cezalandırılırlar⁴⁹.

Cezalandırma yetkisindeki gücünü kastî olarak tecavüz edenler ve özellikle bu hususu sesli olarak ortaya koyanlar veya yasal olmayan bir şeyi icraya cüret edenler veya zanlının mahkûm olduğu cezayı sınırlayan veya şiddetlen-direnler 45 günden 6 aya kadar hapis cezası alır⁵⁰.

Zanlı hakkında arz veya sahip çıkılması gereken bir yolda harp divanlarının bilgi ve işleyişine müdahale edenler ve nüfuzlarının etkisini kullananlar haklarında üç aydan bir seneye kadar hapis cezası hükmedilir⁵¹.

Memuriyeti veya yetkisi dışında olarak bir cezaya hükmedenler ve uygulayanlar haklarında 45 günden bir seneye kadar hapis cezası verilir⁵².

45 Bend 35, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 113. maddesinden sonra konulacaktır.)

46 Bend 36, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 113. maddesinden sonra ikinci bend olarak konulacaktır.)

47 Bend 37, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'ne, 113. maddesinden sonra 3. bend olarak konulacaktır.)

48 Bend 38, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'ne, 113. maddesinden sonra 4. bend olarak konulacaktır.)

49 Bend 39, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'ne, 113. maddesinden sonra 5. bend olarak konulacaktır.)

50 Bend 40, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'ne, 113. maddesinden sonra 6. bend olarak konulacaktır.)

51 Bend 41, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'ne, 113. maddesinden sonra 7. bend olarak konulacaktır.)

52 Bend 42, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'ne, 113. maddesinden sonra 8. bend olarak konulacaktır.)

36., 37., 38., 41. ve 42. bendlerde sayılan filleri işleyen nöbetçi ve neferat dahi aynı cezalarla cezalandırılırlar. Kanunname-i Hümayunun 113. bendi hükmü tamamıyla yukarıda adı geçen nöbetçiler haklarında dahi geçerlidir⁵³.

Nüfuz ve memuriyetini suiistimal ile kastî olarak astını daimi bir ceza işleme hareketine sevk ettikleri tahkik ve tespit edilenler fiillerin adı geçen meşru olmayan faili veya reisi sayılarak söz konusu suçun gereği olan cezanın en yüksek haddiyle cezalandırılırlar⁵⁴.

Astının cezası daim olarak işlemiş oldukları fiili kastî olarak üstüne haber vermeyenler yahut tahkik veya araştırmayanlar emir subayı hakkında 45 günden 6 aya kadar hapislik ve küçük subay ve onbaşılar hakkında 24 saatten 45 güne kadar prangabend cezaları verilir⁵⁵.

E- Hırsızlık-Gasp-Yağma

Askeriyeden birisi sefer esnasında hırsızlık ve gaspa cüret veya bu işleri için birisini yaralasa veya adaba aykırı fiilleriyle kabahat veya cinayete cüret etse bu hareketten etkilenenlerce yapılmaya bile yine de o kişiler haklarında ceza verilir ve uygulanır⁵⁶.

Sefer esnasında çapul amacıyla mensup olduğu askerî kısımdan izinsiz ayrılanlar ve kaçanlar veya kıymetli bir malı izinsiz alanlar bu halleri tespit ve tahkiki takdirinde emir subayı ise askeriyeden uzaklaştırma ile üç aydan bir seneye kadar hapis küçük subay ve askerler ise üç aydan bir seneye kadar prangabend ve kaydın yenilenmesi cezalarıyla cezalandırılırlar. Kıymetli olan bu malları izinsiz alınan bu şeyler dahi ellerinden alınır ve çıkarılır⁵⁷.

Amirin emriyle ganimet yoluyla elde edilene yetkililere teslim edilmesi gereken eşyayı teslim etmeyip alıkoyanlar yani alıkoyan ve saklayanlar emir subayı ise eşyanın iadesiyle birlikte üç aydan bir seneye kadar hapis, küçük subay ve askerler ise 45 günden üç aya kadar prangabend cezası verilir⁵⁸.

Muharebe esnasında savaş mevkiinde veya ona yakın bir mahalde yerleşik ahaliyi korkutarak bundan yararlanma amacıyla ellerinden eşya vb. şeylerini alıkoyanlar veya düşman geliyor diye ahaliyi yerlerinden kaçırarak bıraktıkları eşyayı ve hayvanları zabt edenler veya yetkili olmadığı halde yerleşik ahaliye savaş vergisi tarh veya başkumandan tarafından emredilmiş olan savaş vergisi miktarından fazla şey alanlar bu durumlarının tespiti ve araştırılması sonucunda emir subayı iseler haklarında askeriyeden uzaklaştırma ile beraber üç aydan beş seneye kadar hapis küçük subay ve askerler iseler haklarında üç

⁵³ Bend 43, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'ne, 113. maddesinden sonra 9. bend olarak konulacaktır.)

⁵⁴ Bend 44, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 74. bendinden sonra konulacaktır.)

⁵⁵ Bend 45, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 75. bendi olarak konulacaktır.)

⁵⁶ Bend 46, (Ta'rizât-ı Umumiye bahsinde uygun bir yere konulacaktır.)

⁵⁷ Bend 47, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 9. faslının birinci maddesi olarak konulacaktır.)

⁵⁸ Bend 48, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 9. faslının ikinci maddesi olarak konulacaktır.)

aydan bir buçuk seneye kadar prangabend ve kaydın yenilenmesi cezaları verilir⁵⁹.

Karşılıklı meydan muharebesi esnasında ölenlerin ve yaralanıp kalanların veyahut yolda nakil sırasında veya hastanede bir hasta veya yaralının korunması kendisine verilmiş harp esirinin eşyasını vs. soyup alanlar emir subayı hakkında askeriyeden uzaklaştırma ile beraber bir seneden üç seneye kadar kalabend küçük subay ve askerler hakkında 6 aydan bir seneye kadar prangabend ve kaydın yenilenmesi cezası verilir.

Cezanın azaltılması söz konusu olursa emir subayı hakkında yalnız uzaklaştırma küçük subay ve askerler hakkında 6 aya kadar prangabend cezaları verilir⁶⁰.

F-Yalan Beyan

Askerî hizmetten muafiyeti veya geçerli muafiyetten yaralanması gerekliliği veya subay ve efraddan birisinin terfi rütbesi sırasında gücünün derecesinden farklı olarak yeteneğine ilişkin eksikliklerinin ve bunlarla ilgi gerçeği yalan olarak kasten sahte tanıklık veya raporla ve yapılması gerekli her nevi askerî hizmete dair gerek sözlü gerekse yazılı sahte bilgi verenler veya bunların sahte olduklarını bilerek kendileriyle ilgili yanlış söz söyleyenler emir subayı hakkında 6 aydan bir seneye kadar hapis küçük subay hakkında 45 günden 3 aya kadar prangabend cezaları verilir.

Sahte malumat verenler rüşvet almışlarsa bundan dolayı da mülkiye kanunnamesinin rüşvete ilişkin bendlerine göre cezalandırılırlar⁶¹.

G-Vazifenin İfasına Engel Olma

Karakol veya herhangi bir müfreze veya askerî kıta kumandanı veya her çeşit karakolda bulunan nöbetçilerden sarhoşluk veya tımarsız veya başka bir yolla kendilerini vazifelerini ifayı yerine getiremez hale koyanlar emir subayı hakkında normal zamanda 45 günden üç aya kadar hapis ve küçük subay ve askerler hakkında 24 saatten 45 güne kadar prangabend, sefer vaktinde ise emir subayı hakkında üç aydan 6 aya kadar hapis ve küçük subay ve askerler hakkında 20 değnekten 40 değneğe kadar darp ile beraber 45 günden 2 aya kadar prangabend.

Eğer bu durumlar yapılacak vazifenin ifasına bir zarar veya ziyan getirirse normal zamanda emir subayı hakkında 6 aydan bir seneye kadar hapis ve küçük subay ve askerler hakkından 20 değnekten 40 değneğe kadar darp ile beraber 45 günden 2 aya kadar hapis ve harp zamanında emir subayı hakkında

⁵⁹ Bend 49, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 9. faslının üçüncü maddesi olarak konulacaktır.)

⁶⁰ Bend 50, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 169. maddesine konulacaktır.)

⁶¹ Bend 51, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 11. faslının başlangıcına özel bend olarak konulacaktır.)

askeriyeden uzaklaştırma ve küçük subay ve askerler hakkında 40 değnekten 80 değneğe kadar darp ile beraber 45 günden 3 aya kadar prangabend.

Eğer düşman ve silahlı eşkıya karşısında ise idam cezaları hükmedilir.

Eğer cezayı indirme sebebi varsa idam cezasına karşılık on sene veya müebbed kürek cezası verilir⁶².

H-Suçta Göz Yummak

Bir karakol veya askerî kıta kumandanı veya her çeşit nöbet hizmetlerinde bulunan asker, men etmesine görevli olduğu herhangi bir fenalığı yasaklamayarak icrasına meydan verirse söz konusu fiili kendi işlemişçesine ceza görülür⁶³.

I-Yabancı Komutanın Cezalandırılması

Yabancı zabıtanın olup da harp ordularında bulunmalarına resmi izinli olanlar cezalandırılması gerekli bir fiili ortaya çıkanlar hakkında devletin askerî mensubu yani emri zabıtan gibi cezası hükmedilir ve icra edilir⁶⁴.

İ-Devlete veya Vatana İhanet

Devlete veya vatana ihanet suçlamasıyla suçlanan askeriye mensupları, mülki ceza kanunnamesine göre 50., 51., 53., 55., 58. ve 60. maddelerine ve askerî ceza kanununun birinci faslına ek ve ilave edilen maddelere göre cezalandırılırlar⁶⁵.

Düşmanın amaçlarını desteklemek veya devletin ve müttefik ordularına zarar vermek üzere kastî olarak aşağıda beyan edilen cinayetleri işleyenler hakkında idam cezası verilir.

Evvela: mülkî ceza kanunnamesinin daha önce zikredilen ve beyan edilen bendlerindeki cinayeti işleyenler.

İkinci olarak: Yol ve vapur, telgraf ve telgrafhaneye ait eşyayı tahrip ve kullanılmayacak hale getirenler.

Üçüncü olarak: Devlet-i Âlî'nin ve müttefiki ordularıyla savaşan düşmana istihbarati bilgi toplayanlar veya Devlet-i Âlî ve müttefiki ordularına istihbarati bilgi toplayıp da yanlış yola sevk edenler mühimmatı vs. veya vesair harp malzemelerini düşmana teslim edenler, adı geçen eşyaları ve köprüleri ve demir yollarını düşman menfaati için tahrip edenler veya kullanılmasını önleyecek hali görünenler⁶⁶.

⁶² Bend 52, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 6. faslına başlangıcına birinci bend olarak konulacaktır.)

⁶³ Bend 53, (Ta'rizât-ı Umumiye bahsinde uygun bir yere konulacaktır.)

⁶⁴ Bend 54, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 55. bendinin üstüne konulacaktır.)

⁶⁵ Bend 55, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 101. faslına birinci bendi olacaktır.)

⁶⁶ Bend 56, (Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nin 77. maddesiyle birlikte konulacaktır.)

SONUÇ

Osmanlı Askerî Ceza Kanunu 1880 tarihli bu eklemeler öncesinde oldukça kısadır ve bu kanunda birçok konu düzenlenme dışında bırakılmıştır. Alman Askerî Ceza Kanunnamesi'nin tamamı tercüme edilerek bunlardan sadece gerekli görülen 56 bend kanunnamenin ilgili yerlerine eklenmiştir⁶⁷. Böylece Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'nde görülen eksiklikler büyük ölçüde tamamlanmıştır⁶⁸. Bununla birlikte Alman Askerî Ceza Kanunnamesi bütünüyle kanunnameye ilave edilmemiştir. Eklemeler sonrasında da bazı suç türlerinin yine Mülkî Kanunnameye göre çözümleneceği belirtilerek Mülkî Kanunname ile Askerî Ceza Kanunnamesi'nin birlikte uygulanması usulü devam ettirilmiştir⁶⁹.

Tanzimat'la birlikte hukukun birçok alanında batılı anlamda kanunlaştırma hareketleri başlamıştır. Alman Askerî Ceza Kanununun tercüme edilerek Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi'ne ilave edilmesi de bu kanunlaştırma hareketlerinden sadece birisidir. Dolayısıyla Alman Askerî Ceza Kanunnamesi'nden yapılan bu iktibas Osmanlı tarihinde bir ilk değildir⁷⁰. Daha önce Ticaret kanunu, Ceza kanunu, Medeni Usul kanunu gibi kanunlarımız da başka ülkelerin kanunlarından faydalanılarak hazırlanmıştır.

Tanzimat sonrası Osmanlı ceza hukukunun geçirdiği evrim, gerek o döneme ait mülkî ceza Kanunnamelerinde gerekse çalışmamızın konusunu oluşturan Askerî Ceza Kanunnamesi'nde net olarak hissedilmektedir. 1858 tarihli Osmanlı Ceza Kanununda şer'î hukukun cezaî hükümlerini hukuken olmasa bile fiilen kaldırma niyeti görülmektedir⁷¹. Askerî Ceza Kanunnamesi'nin de bu eklemeler sonrasında mülkî Kanunnamelerde görülen şer'î düzenlemelerin dışına çıkma özelliğini devam ettirdiği görülmektedir. Özellikle hırsızlık, gasp ve yağma suçlarına verilecek cezaların şer'î cezalardan farklı olması, şikâyete tabi suçların vazgeçme olsa bile cezalandırılmaya devam edilmesi gibi şer'î kurallara aykırı düzenlemeler söz konusudur. Sonuç olarak Osmanlı Askerî Ceza Kanunnamesi, gerek şer'î hükümlerin gerekse batılı anlamdaki hukuk düzenlemelerin izini taşımıştır.

⁶⁷ BOA, *Y.PRK.ASK*, 9/3, 3 Zilkâde 1298 (27 Eylül 1881).

⁶⁸ BOA, *Y.PRK.ASK*, Nr. 3/76, 26 Rebiyülevvel 1297 (8 Mart 1880).

⁶⁹ Bkz. Bend 55.

⁷⁰ Halil Cin-Gül Akyılmaz, *Türk Hukuk Tarihi*, Sayram Yayınları, Konya 2003, s. 466.

⁷¹ Ahmet Akgündüz, "1858 Tarihli Ceza Kanunnamesinin Hukukî Kaynakları, Tatbik Şekli ve Mer'î İrtikab Kanunnamesi", *Bellekten*, C.LI, S.199, TTK Yayınları, Ankara 1987, s. 153 vd.

BİBLİYOGRAFYA

A-Arşiv Belgeleri

- Yıldız Perakende Askerî: (Y. PRK. ASK) Nr. 3/76, 9/3
- Dosya Usulü İradeler Tasnifi (İ. DUİT) Nr. 78/46
- Bâb-ı Âli Evrak Odası Şuray-ı Devlet Belgeleri (BEO. ŞD) Nr. 2450/8, 2456/3,

B-Tetkik Eserler

- AKGÜNDÜZ, Ahmet, "1858 Tarihli Ceza Kanunnamesinin Hukukî Kaynakları, Tatbik Şekli ve Mer'-i İrtikâb Kanunnamesi", *Belleten*, C.LI, S.199, TTK Yayınları, Ankara 1987.
- CİN, Halil-Gül Akyılmaz, *Türk Hukuk Tarihi*, Sayram Yayınları, Konya 2003.
- ETİKCAN, Tayyar, *Edebiyatçı ve Eğitimci Yönleriyle Colmar Freiherr Von Der Goltz Paşa*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili ve Edebiyatı Eğitimi Yüksek Lisans Programı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1992.
- GOLTZ, Colmar Freiherr Von Der, *Goltz Paşa'nın Hâtrâtı ve Hal Tercümesi*, Çev. Pertev Demirhan, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, İstanbul 1953.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C.VIII, TTK Yayınları, Ankara 1995.
- MOLTKE, Helmuth von, *Moltke'nin Türkiye Mektupları*, Çev. Hayrullah Örs, Remzi Kitabevi, İstanbul 1969.
- WALLACH, Jehuda L., *Bir Askerî Yardımın Anatomisi*, Çev. Fahri Çeliker, Genelkurmay Yayınları, Ankara 1985.